

МІСЦЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УГОДІ ПРО ЗОНУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Н.З.Мерза, аспірант

Волинський державний університет ім. Лесі Українки

Розглядається сучасний стан торговельного співробітництва сільськогосподарською продукцією між Україною та ЄС. Аналізуються проблеми і наслідки переходу до режиму вільної торгівлі для сільського господарства.

Рассматривается современное состояние торгового сотрудничества сельскохозяйственной продукцией между Украиной и ЕС. Анализируются проблемы и последствия перехода к режиму свободной торговли для сельского хозяйства.

Україна вже отримала статус країни з ринковою економікою. Однак реформи, потрібні для ефективного функціонування внутрішнього ринку та глибшої інтеграції до світової економіки, не завершено. Навесні 2008 р. закінчується термін виконання Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) між Україною та Європейським Союзом, і на заміну їй має прийти нова угода. Якою буде майбутнє угода? Який буде її зміст? Питання, які є на порядку денному у сучасних відносинах України та ЄС. Вирішенню підлягає питання про режим вільної торгівлі продукцією сільського господарства. Адже для обох сторін сільське господарство — це великою мірою захищений і політично вразливий сектор.

Аналіз публікацій П.Брентона, О.І.Шниркова, І.В.Бураковського, В.Р.Сіденка засвідчив актуальність даної проблематики. У 2006 р. було оприлюднено результати дослідження, проведеного Центром європейських політичних досліджень (м.Брюссель), Інститутом світової економіки (м. Кіль) та Міжнародним центром перспективних досліджень (м. Київ), в якому запропоновано основні моделі зони вільної торгівлі: стандартна та поглиблена [1].

Актуальним питанням залишається оцінка переваг та недоліків варіантів укладання угоди про вільну торгівлю для окремих секторів економіки (у даному дослідженні для сільського господарства) з точки зору національних інтересів.

Існує два дослідження, які аналізують можливість створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС — одне зроблене Brenton (Brenton) в 1999 р. та інше центром СЕПС (CEPS) в 2006 р. Обидва дослідження дійшли висновку, що вузький варіант зони вільної торгівлі, який включав би тільки зниження тарифів для промислових товарів, не принесе великої користі ані Україні, ані Євросоюзу, оскільки торгівля у цьому секторі вже лібералізована. На думку Brenton, включення сільськогосподарських товарів в таку угоду принесло би набагато більшу користь Україні і не спричинило би ніяких значних негативних наслідків для ринку ЄС. Згідно з його розрахунками, в результаті лібералізації торгівлі, товарообіг між Україною та ЄС збільшився би на 50% у сільськогосподарському секторі [2]. СЕПС оцінює, що така посилена угода про вільну торгівлю могла би принести покращення добробуту в Україні, рівнозначне росту ВВП на 4-7%; а якщо врахувати динамічні ефекти, то в два-три рази більше.

Український сектор сільськогосподарської і харчової продукції слабо інтегрований у систему міжнародної торгівлі. Інтеграція України до системи СОТ, а згодом і до зони поглибленої вільної торгівлі з ЄС — суттєва передумова для прискорення структурних реформ у країні та повного розкриття її потенціалу на міжнародних ринках. Вступ України до СОТ унеможливує використання експортних субсидій і вочевидь означатиме зниження імпорتنих тарифів на деякі види сільськогосподарської продукції.

До 2005 року імпорт сільськогосподарської продукції в Україну було обмежено переважно високими митними тарифами, а також деякими нетарифними бар'єрами. У 2005 р. запроваджено

вагомі зміни щодо митних тарифів на імпорту сільськогосподарську продукцію, що суттєво лібералізувало український ринок. Зокрема встановлено нульові або низькі адвалорні ставки для деяких продуктів на рівні 5-10%. Для кількох “чутливих” товарів залишено ставки на рівні 30% (деякі види продукції птахівництва).

Хоча імпорт харчової та сільськогосподарської продукції в Україну у 2005 р. становив лише 7,4% загального обсягу, зростання імпорту цих видів продукції становило 40%, тоді як загальні обсяги імпорту 2005 року збільшилися на 24,5%. Чинники швидкого зростання імпорту — зменшення митних тарифів і зростання приватного споживання в країні.

Експорт сільськогосподарської продукції України до ЄС становив у 2005 р. 20,6% усього експорту України до країн ЄС. Експорт сільськогосподарської продукції до країн ЄС збільшився на 24,3%.

Частка сільськогосподарської продукції в імпорті з ЄС до України 2005 року становила 35,2%. Імпорт сільськогосподарської продукції збільшився на 43,5%, тоді як загальний експорт — на 26,6%. У 2005 р. найсуттєвіше збільшився імпорт готових харчових продуктів (на 49,1%). Натомість їхній експорт скоротився на 11,9% [3]. Основні чинники швидкого зростання імпорту цієї продукції — зниження імпортних тарифів та зростання попиту українських споживачів на відповідну продукцію внаслідок суттєвого зростання їхніх доходів. Чинники зниження експорту цієї продукції — низька конкурентоспроможність українських товарів. Така сама тенденція відбувалася у торгівлі живими тваринами та продукцією тваринного походження. Додатковим чинником зниження експорту продукції тваринництва було зростання попиту на неї на внутрішньому ринку. Обмежувальним чинником імпорту є також заборона на імпорт до ЄС живих тварин.

Зазвичай більшість позицій сільськогосподарської продукції вилучають з угод про вільну торгівлю з Європейським Союзом.

У рамках торгівлі між Україною та ЄС можна очікувати, що угода покриватиме тільки деякі позиції. Зернові залишатимуться основним видом продукції українського сільськогосподарського експорту до ЄС, тому для України важливо закріпити режим вільної торгівлі цим товаром. Цукор, найімовірніше, буде вилучено з угоди з огляду на високий ступінь протекціонізму в галузі з обох сторін. Експорт продукції тваринництва з України до ЄС матиме обмеження з огляду на невідповідність стандартів. Україна може домовитися про розклад поступового відкриття ринку ЄС мірою досягнення відповідності стандартів. Режим вільної торгівлі також сприятиме розвитку українського плідівництва й овочівництва. На початкових етапах підгалузь потребуватиме державної підтримки задля нівелювання негативних наслідків зростання конкуренції [4].

Поглиблена вільна торгівля з ЄС може сприяти досягненню такої мети, як підвищення конкурентоспроможності української сільськогосподарської та харчової продукції через увідповіднення стандартів захисту здоров'я та інтересів громадян до стандартів ЄС. Тому важливе включення сільського господарства до угоди, з погляду заходів, що сприятимуть поліпшенню якості товарів через гармонізацію українських санітарних і фітосанітарних стандартів з європейськими, та створення належної інфраструктури (наприклад, лабораторій) для забезпечення ефективної системи контролю за якістю сільськогосподарської та харчової продукції. Досягти цього можна буде завдяки застосуванню “неторговельних” способів співпраці (запровадження програм навчання українських сільгоспвиробників, сприяння залученню інвестицій з країн-членів ЄС, використанню технологій та новітньої сільськогосподарської техніки в Україні).

Виробники сільськогосподарської та харчової продукції можуть “недовіжливо” поставитися до потреби прилаштування до нових стандартів. Інформаційна кампанія щодо позитивних наслідків

важлива для запобігання формуванню негативного сприйняття угоди та реформ, що настануть.

Отже, хоча “поглиблений” варіант угоди і потребуватиме чималих ресурсів, а також інституційних і законодавчих змін, він може стати основою для нової економічної стратегії країни та посилити інтеграцію України з ЄС. Поглиблена зона вільної торгівлі може сприяти залученню європейських інвестицій, технологій, техніки в Україні та запровадженню програм навчання українських сільгоспвиробників. Пристосування до нових стандартів і правил гри потребуватиме від українських сільськогосподарських виробників збільшення витрат у короткостроковій перспективі. Однак у довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної продукції та, як наслідок, збільшенню її експорту на світові ринки. Крім того, поліпшення якості сільськогосподарської продукції зміцнить позиції вітчизняних виробників на внутрішньому ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Emerson Michael. The prospect of deep free trade between the European Union and Ukraine. Centre for European Policy Studies (CEPS), Brussels, Institut für Weltwirtschaft (IFW), Kiel, International Centre for Policy Studies (ICPS), Kyiv. – Brussels: Centre for European policy studies, 2006. – 243 p.
2. Brenton Paul, Whalley John. Evaluating A Ukraine-EU Free Trade Agreement Using a Numerical General Equilibrium Trade Model, report prepared for TACIS project. Policy Advice on GATT/WTO to Ukraine, mimeo, Brussels, CEPS, 1999.- 54 p.
3. Товарна структура зовнішньої торгівлі України за 2005 р. // Державний комітет статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>).
4. Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС. – К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2007. – 320 с.